

## РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

*Проаналізовано сучасний стан зайнятості населення в умовах модернізації національної економіки. Визначено особливості модернізації економічної сфери держави та структури зайнятості населення. Зроблено спробу окреслити шляхи подолання диспропорцій структури зайнятості.*

**Ключові слова:** модернізація, зайнятість, економічна модернізація, соціальна модернізація, культурна модернізація, трансформація ринку праці, трудовий потенціал населення, демографічна безпека.

**Постановка проблеми.** Починаючи з 2010 р. наша держава взяла курс на модернізацію, основні завдання та принципи якої визначені у президентській Програмі економічних реформ «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава». Пріоритетним напрямком в ній визначено гуманізацію розвитку (збільшення соціальних інвестицій у людський капітал, формування сучасної інфраструктури життєзабезпечення).

Модернізація країни характеризується високим рівнем розвитку індустріалізації, науково-технічного прогресу, стабільного економічного становища, високим рівнем та якістю життя значної частини середнього класу в структурі населення.

Процес модернізації включає в себе комплекс взаємопов'язаних відокремлених процесів, з яких найвагомішими є: економічна, соціальна та культурна модернізації.

Метою модернізації в економічній сфері є інтенсифікація процесу економічного відтворення, що досягається завдяки диференціації праці, розвитку наукового-технічного прогресу, інтелектуалізації виробництва та удосконаленню управління виробництвом.

У соціальній сфері її суть полягає у формуванні відкритого, з динамічною соціальною структурою суспільства, що розвивається за ринковими відносинами і регулює відносини власників.

У сфері культури модернізація передбачає формування високої та уніфікованої культури.

**Метою** даної статті є визначення особливостей модернізації економічної сфери держави та структури зайнятості населення. Зроблено спробу окреслити шляхи подолання диспропорцій у структурі зайнятості.

**Стан дослідження.** Вивченням зайнятості населення та модернізацією економіки займаються вітчизняні науковці С. Бандур, Д. Богиня, І. Гнибіденко, Л. Головка, В. Жаховська, Т. Заяць, С. Пирожкова, Е. Лібанова та інші. Однак попри це, вважаємо за доцільне провести дослідження зайнятості населення в умовах модернізації національної економіки.

**Виклад основних положень.** Основою модернізації національної економіки є формування нової соціально-економічної структури населення, що ґрунтується на модернізованій системі зайнятості населення країни.

Модернізація цієї системи повинна враховувати трансформацію ринку праці, що базуватиметься на розвитку пріоритетних виробництв.

Формування трудового потенціалу відбувається у соціальному середовищі. Суспільство для людини стає основним у формуванні поглядів та відношенні до нього самого (суспільства). Воно формує умови забезпечення якості та тривалості життя особи. Нагадаємо, що якісні та кількісні характеристики населення залежать від освітніх, медичних, духовних, моральних, культурних та безлічі інших чинників, що впливають на формування та розвиток особистості та її трудової активності.

Для розвитку згаданих чинників необхідним є відповідне економічне забезпечення.

Економічна основа необхідна насамперед для забезпечення економічних інтересів, відтворення життєдіяльності населення, забезпечення дітородної функції. Модернізація національної економіки покликана забезпечити економічні, соціальні та культурні потреби населення країни.

Модернізація в державі має окрім позитивних і негативні тенденції. До останніх відносимо руйнування звичних виробничих зв'язків, що болочче сприймається суб'єктами господарювання, оскільки вони призводять до зміни структури зайнятості та формування нової галузевої структури. Кризовий стан в економічному середовищі, зміни у структурі потреб, цінностей, норм, вплинули та впливають на стан зайнятості населення і відповідно на стан демографічної безпеки держави.

За останні десятиріччя значно змінилася структура зайнятості населення держави, відбулося скорочення робочих місць та ріст безробіття (рис. 1).

З нового тисячоліття спостерігаємо ріст чисельності зайнятого населення до показників 2008 р.

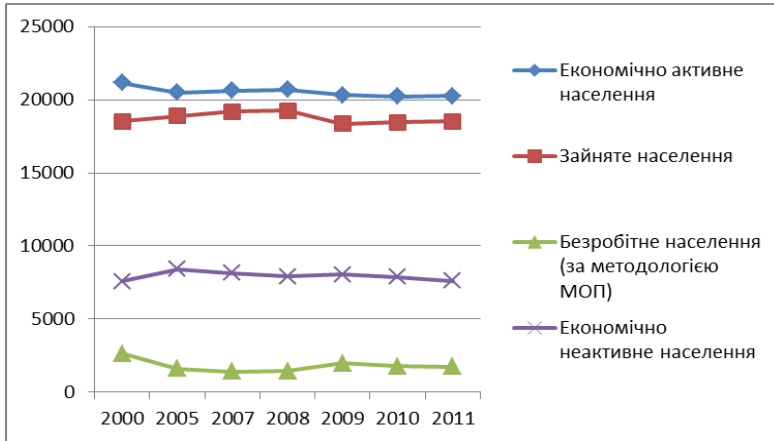


Рис. 1. Динаміка економічної активності населення у працездатному віці

Складено за: [2].

У 2009 р. кількість безробітних за методологією МОП зросла більше, ніж на півмільйона, рівень безробіття серед населення працездатного віку сягнув 9,6% (у 2007–2008 рр. – 6,9%) [1].

На стан економіки нашої країни вплинула світова економічна криза. Її наслідки відображаються у значному зменшенні чисельності зайнятого населення, яке спостерігаємо у 2009 р.

Протягом 2011 р. цей показник у віковій групі 15–70 років порівняно з 2010 р., збільшився на 58,2 тис. осіб, або на 0,3% та становив 20,3 млн. осіб, з яких особи працездатного віку склали 18,5 млн., або 91,1%.

Рівень зайнятості населення у цій віковій групі зріс за визначений період з 58,5 до 59,2%, а у населення працездатного віку – з 65,6 до 66,5%.

Найвищий рівень зайнятості в 2011р. був у м.Києві (64,4%) та м. Севастополі (61,9%), а найнижчий – в Івано-Франківській (52,2%) області.

Спостерігаємо значне зменшення чисельності зайнятого населення держави у сільському господарстві, мисливстві, лісовому господарстві, рибальстві та рибництві з 2785,7 тис. осіб у 2000 р. до 728,8 тис. осіб у 2011 р. та промисловості – з 4474,2 тис. осіб у 2000 р. до 2960,5.

Натомість зайнятість збільшилась у фінансовій діяльності з 165,2 тис. осіб у 2000 р. до 338,6 тис. осіб у 2011 р. та операціях з нерухомим майном, орендою, інжинірингом та наданням послуг підприємцям – з 766,3 тис. осіб у 2000 р. до 899,4 тис. осіб у 2011 р. (рис. 2).

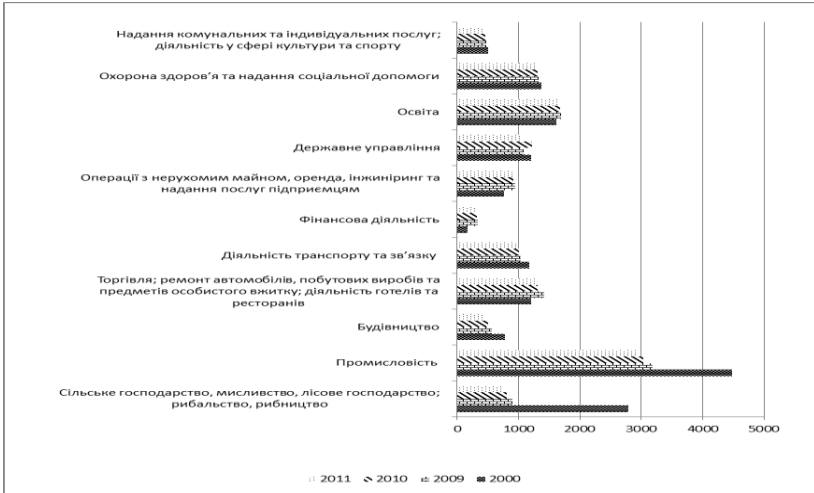


Рис. 2. Динаміка кількості найманих працівників за видами економічної діяльності України

Складено за: [3, с. 28].

Аналогічна ситуація спостерігається у зайнятості населення Львівської області.

Так, зайнятість у сільському господарстві, мисливстві та пов'язаних з ними послугах зменшилась з 74979 осіб у 2000 р. до 8233 осіб у 2011 р., у лісовому господарстві з 8802 осіб у 2000 р. до 3825 осіб у 2011 р., у рибальстві, рибицтві з 589 осіб у 2000 р. до 408 осіб у 2011 р., у промисловості з 198652 осіб у 2000 р. до 125933 осіб у 2011 р., у будівництві з 34220 осіб у 2000 р. до 25490 осіб у 2011 р. у діяльності транспорту та зв'язку з 62508 осіб у 2000 р. до 53789 осіб у 2011 р. (рис. 3).

У структурі зайнятих спостерігалось зменшення питомої ваги найманих працівників та збільшення частки тих, хто працює у секторі самостійної зайнятості.

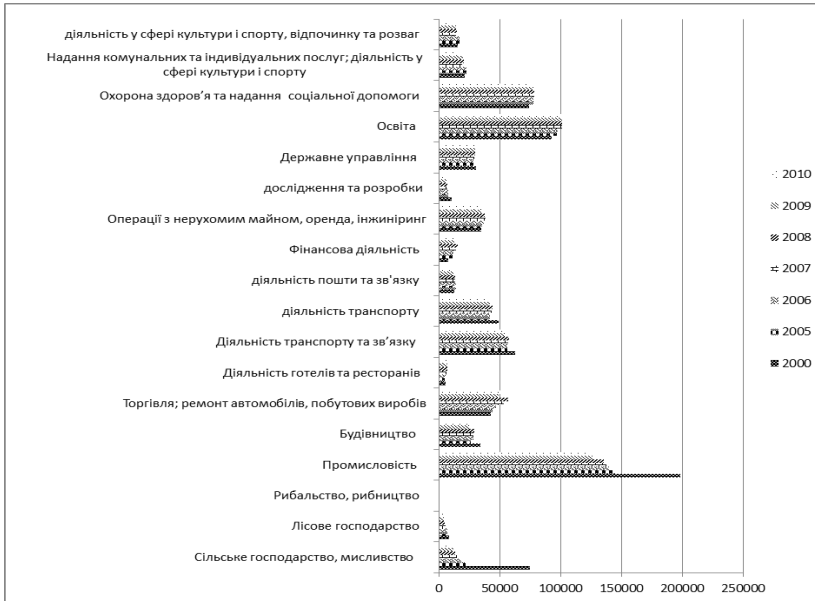


Рис. 3. Динаміка кількості працівників за видами економічної діяльності

Складено за: [4].

Кількість зайнятих у неформальному секторі економіки у 2011 р. порівняно з попереднім роком збільшилась 4,7 млн. осіб, або 23,1% загальної кількості зайнятого населення віком 15–70 років.

Цей сектор економіки України є переважаючим місцем прикладання праці для кожної другої особи з числа зайнятих сільських жителів. У міських поселеннях ця зайнятість набула меншого розповсюдження завдяки більш сприятливій кон'юктурі на ринку праці, а сільськогосподарське виробництво є основним видом економічної діяльності неформального сектора економіки (65,4% зайнятих у цьому секторі, або 74,7% усіх зайнятих у зазначеному виді діяльності). Іншими розповсюдженими видами економічної діяльності населення у цьому секторі економіки були торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку; діяльність готелів і ресторанів та будівництво [3, с. 28].

У неформальному секторі економіки в основному працюють особи працездатного віку, де їх частка у 2011 р. складала 80,7%

загальної кількості зайнятого населення. Найвищий рівень участі населення у неформальному секторі економіки спостерігався серед осіб віком 15–24 років та у віці 60–70 років.

Кількість безробітних (за методологією МОП) у віці 15–70 років у 2011 р., порівняно з 2010 р., зменшилася на 52,9 тис. осіб, або на 3% та становила 1,7 млн. осіб. Серед безробітних майже три чверті склали мешканці міських поселень (1,2 млн. осіб), решту – сільські жителі. Зменшення кількості безробітного населення віком 15–70 років відбулося в основному за рахунок осіб працездатного віку (на 52,5 тис. осіб, або на 3%).

Рівень безробіття населення віком 15–70 років (за методологією МОП) в цілому по Україні знизився на 0,2 в.п. та становив 7,9% економічно активного населення зазначеного віку (серед населення працездатного віку – 8,6%). У міських поселеннях зазначений показник зменшився на 0,6 в.п. проте у сільській місцевості спостерігалось його збільшення на 0,4 в.п.

Слід зазначити, що за регіонами максимальне значення рівня безробіття населення у віці 15–70 років (за методологією МОП) спостерігалось у Рівненській, Тернопільській, Чернігівській областях (10,4%), а мінімальне – у м. Києві (5,6%).

Кількість економічно неактивного населення віком 15–70 років у 2011 р. складала 12,3 млн., або більше третини всього населення цього віку. Із зазначеної кількості кожен другий був пенсіонером, кожен четвертий – учнем або студентом, кожен п'ятий – виконував домашні (сімейні) обов'язки.

До вищезазначеної категорії осіб також включаються незайняті особи працездатного віку, які припинили активні пошуки роботи, тому що втратили надію її знайти. Порівняно з показником за 2010р. ця категорія осіб зменшилась на 27,3% та становила 127,3 тис. осіб. Також зменшилась кількість економічно неактивних осіб працездатного віку, які не знали, де і як шукати роботу, яким чином організувати власну справу, переконалих у відсутності роботи, що їм підходить. Кількість таких громадян у 2011 р. становила 107,7 тис. осіб, або 1,4% економічно неактивного населення працездатного віку (у 2010 р. відповідно – 108,2 тис. осіб, або 1,4%). Остання категорія громадян, як і ті особи, які зневірилися у пошуках роботи, за умови сприятливої кон'юнктури могли б запропонувати свою робочу силу на ринку праці, а отже, є потенціалом поповнення лав безробітних. З урахуванням таких громадян рівень безробіття населення працездатного віку (за методологією МОП) становив би 9,6%, проти 8,6% (у 2010 р. – 10,1% та 8,8% відповідно).

Слушним є зауваження С.І. Бандура, що розглядаючи проблеми модернізації економіки в контексті її впливу на зайнятість населення, не можна обійти питання молодіжного безробіття (станом на 1 січня 2011 р. вона становила понад 231 тис. осіб).

Автор наголошує, що йдеться про молодих людей, яким належить активно включитися у процеси реформування вітчизняної економіки, забезпечити її виведення з кризового стану та довготривале піднесення. Проте значна їх частина через відсутність підходящої роботи просто деградує, а нерідко стає на шлях тінювих та кримінальних заробітків. Отже, існує реальна загроза втратити ціле покоління людей, яке з плином часу буде неспроможне реалізувати набуті знання [5, с. 5].

Незважаючи на те, що в країні спостерігалось економічне зростання, це не супроводжувалося збільшенням зайнятості спеціалістів та кваліфікованих робітників. Зміни у структурі зайнятості свідчать про її зростання серед представників найпростіших професій та працівників сфери обслуговування і торгівлі. Зберігається значна частка малоефективних робочих місць. Відсутність планування розвитку ринку праці та ринку освітніх послуг призводить до незбалансованості наявних трудових ресурсів та робочих місць [1].

**Висновки.** Регулювання зайнятості в умовах модернізації національної економіки окрім врахування територіально-галузевих особливостей економіки повинне базуватися на якісних показниках трудового потенціалу населення, його відтворювальних процесах. Першочергову увагу щодо модернізації суспільства необхідно приділяти програмам залучення та інтеграції знедолених груп населення [6, с. 19].

Для подолання диспропорцій у структурі зайнятості необхідно підтримувати розвиток малого та середнього бізнесу, врегулювати рівень податкового навантаження, удосконалювати інноваційну політику та розвивати зовнішньоекономічну діяльність.

---

1. Модернізація України – наш стратегічний вибір: Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К., 2011. – 416 с. – С. 78. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.President.gov.ua](http://www.President.gov.ua)

2. Україна у цифрах у 2011 році. Статистичний збірник. Державна служба статистики України / за ред. О.Г. Осаулєнка. – К., 2012. – 250 с. – С. 180.

3. Праця України у 2011 році. Статистичний збірник. Державна служба статистики України. – К., 2012. – 343 с. – С. 28.

4. Праця у Львівській області у 2010 році. Статистичний збірник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://lv.ukrstat.gov.ua/ukr/publ/2011/ZB182010Y11\\_1.pdf](http://lv.ukrstat.gov.ua/ukr/publ/2011/ZB182010Y11_1.pdf)

5. Бандур С.І. Модернізація економіки як чинник трансформації структури зайнятості населення / С.І. Бандур // Ринок праці та зайнятість населення. – 2011. – № 2. – С. 3–6.

6. Лібанова Е.М. Соціальні проблеми модернізації української економіки / Е.М. Лібанова // Науковий журнал «Демографія та соціальна економіка». – К.: НАН України; Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України. – 2012. – № 1(17). – 184 с. – С. 5–23.

**Хомин О.И. Регулирование занятости в условиях модернизации национальной экономики.**

*Проанализировано современное состояние занятости населения в условиях модернизации национальной экономики. Определены особенности модернизации экономической сферы государства и структуры занятости населения. Предпринята попытка наметить пути преодоления диспропорций структуры занятости.*

**Ключевые слова:** модернизация, занятость, экономическая модернизация, социальная модернизация, культурная модернизация, трансформация рынка труда, трудовой потенциал населения, демографическая безопасность.

**Khomyn O.J. Regulation of employment in terms of the national economy modernization .**

*The present state of population employment in terms of the national economy modernization is analysed. The specific features of modernization in the state major economic sector and the structure of population employment are defined. An attempt to outline ways to overcome the employment structure disparities is made.*

**Key words:** modernization, employment, economic modernization, social modernization, cultural modernization, transformation of the labor market, the labor potential of the population, demographic security.

Стаття надійшла 23 листопада 2012 р.

УДК 341.258:339.57

**Н.Я. Юрків**

**ФОРМУВАННЯ  
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ:  
ЗНАЧЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ**

*Проведено дослідження виникнення поняття «економічна безпека». Розкрито суть економічної безпеки держави. Запропоновано загальні рекомендації щодо забезпечення національної безпеки країни та підтримки її на належному рівні.*

**Ключові слова:** економічна безпека, економічна безпека держави, національна безпека, економічна незалежність.